# ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 24ης Σεπτεμβρίου 2002 *

Στην υπόθεση C-471/99,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Sozialgericht Nürnberg (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο των διαφορών που εκκρεμούν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

**Alfredo Martínez Domínguez,**

**Joaquín Benítez Urbano,**

**Agapito Mateos Cruz,**

**Carmen Calvo Fernández**

και

**Bundesanstalt für Arbeit, Kindergeldkasse,**

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 77, παράγραφος 2, στοιχείο β', και 78, παράγραφος 2, στοιχείο β', σε συνδυασμό με το άρθρο 79, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους F. Macken, πρόεδρο τμήματος, C. Gulmann (εισηγητή), R. Schintgen, Β. Σκουρή και J. N. Cunha Rodrigues, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Tizzano
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Martínez Domínguez, εκπροσωπούμενος από τον A. Nicolás López, προϊστάμενο του τμήματος κοινωνικών υποθέσεων του Γενικού Προξενείου της Ισπανίας στο Ανόβερο,

— ο Benítez Urbano, εκπροσωπούμενος από την K. von Harbou, σύμβουλο επί θεμάτων κοινωνικού δικαίου της Πρεσβείας της Ισπανίας στη Βόνη,

— ο Mateos Cruz, εκπροσωπούμενος από τον Á. González Maeztu, προϊστάμενο του τμήματος κοινωνικών υποθέσεων του Γενικού Προξενείου της Ισπανίας στη Στουργάρδη,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον W.-D. Plessing και τη B. Muttelsee-Schön,

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την M. López-Monís Gallego,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον P. Hillenkamp,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Γερμανικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από την B. Muttelsee-Schön, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον J. Sack, κατά τη συνεδρίαση της 11ης Οκτωβρίου 2001,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 7ης Φεβρουαρίου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

## Απόφαση

1 Με διάταξη της 22ας Νοεμβρίου 1999, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 9 Δεκεμβρίου 1999, το Sozialgericht Nürnberg υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ,

δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 77, παράγραφος 2, στοιχείο β', και 78, παράγραφος 2, στοιχείο β', σε συνδυασμό με το άρθρο 79, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6, στο εξής: κανονισμός).

2 Τα ερωτήματα αυτά υποβλήθηκαν στο πλαίσιο τεσσάρων διαφορών μεταξύ, αφενός, του Martínez Domínguez, του Benítez Urbano, του Mateos Cruz και της Calvo Fernández, Ισπανών υπηκόων, κατοίκων Ισπανίας, αντιστοίχως, και, αφετέρου, του Bundesanstalt für Arbeit, Kindergeldkasse (ομοσπονδιακού οργανισμού εργασίας, Ταμείο οικονειακών επιδομάτων, στο εξής: BAK), κατόπιν της απορρίψεως, εκ μέρους του οργανισμού αυτού, των αιτήσεων οικογενειακών παροχών που είχαν υποβάλει οι προαναφερθέντες.

**Η κοινοτική ρύθμιση**

3 Το άρθρο 77 του κανονισμού, υπό τον τίτλο «συντηρούμενα τέκνα από δικαιούχους συντάξεων», προβλέπει τα εξής:

«1. Ο όρος "παροχές" κατά την έννοια του παρόντος άρθρου, καθορίζει τα οικογενειακά επιδόματα που προβλέπονται για τους δικαιούχους συντάξεως γήρατος, αναπηρίας, εργατικού ατυχήματος ή επαγγελματικής ασθένειας, καθώς και τις προσαυξήσεις ή τα συμπληρώματα των συντάξεων αυτών λόγω τέκνων των δικαισύχων αυτών, με εξαίρεση των συμπληρωμάτων που χορηγούνται βάσει συστημάτων ασφαλίσεως για εργατικά ατυχήματα και επαγγελματικές ασθένειες.

2. Οι παροχές χορηγούνται, οποιοδήποτε κι άν είναι το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο δικαιούχος συντάξεως ή τα τέκνα, κατά τους ακόλουθους κανόνες:

α) στον δικαιούχο συντάξεως που οφείλεται δυνάμει της νομοθεσίας ενός μόνον κράτους μέλους, σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους που είναι αρμόδιο για τη σύνταξη·

β) στον δικαιούχο συντάξεως που οφείλεται δυνάμει της νομοθεσίας περισσοτέρων κρατών μελών:

i) σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο δικαιούχος αυτός, αν το δικαίωμα για μια από τις παροχές που αναφέρονται στην παράγραφο 1 γεννήθηκε κατ' εφαρμογή της νομοθεσίας του κράτους αυτού, αφού ληφθούν υπόψη, ενδεχομένως, οι διατάξεις του άρθρου 79, παράγραφος 1, στοιχείο α'·

ή

ii) στις υπόλοιπες περιπτώσεις, σύμφωνα με εκείνη από τις νομοθεσίες των κρατών μελών αυτών στην οποία υπήχθη ο ενδιαφερόμενος επί περισσότερο χρόνο, αν το δικαίωμα για μια από τις παροχές που αναφέρονται στην παράγραφο 1 γεννήθηκε δυνάμει της νομοθεσίας αυτής, αφού ληφθούν υπόψη, ενδεχομένως, οι διατάξεις του άρθρου 79, παράγραφος 1, στοιχείο α' αν δεν γεννάται δικαίωμα δυνάμει της νομοθεσίας αυτής, οι προϋποθέσεις γενέσεως του δικαιώματος εξετάζονται σε σχέση με τις νομοθεσίες των υπολοίπων ενδιαφερομένων κρατών μελών, κατά φθίνουσα σειρά της διάρκειας των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία των κρατών μελών αυτών.»

4 Το άρθρο 78 του κανονισμού, υπό τον τίτλο «Ορφανά», προβλέπει τα εξής:

«1. Ο όρος "παροχές", υπό το πνεύμα του παρόντος άρθρου, προσδιορίζει τα οικογενειακά επιδόματα και, ανάλογα με την περίπτωση, τα συμπληρωματικά η ειδικά επιδόματα που προβλέπονται για τα ορφανά, καθώς και τις συντάξεις ορφανών, με εξαίρεση των συντάξεων ορφανών που χορηγούνται βάσει συστημάτων ασφαλίσεως για εργατικά ατυχήματα και επαγγελματικές ασθένειες.

2. Οι παροχές για ορφανά χορηγούνται, οποιοδήποτε κι αν είναι το κράτος μέλος κατοικίας του ορφανού ή του φυσικού ή νομικού προσώπου που βαρύνεται με την πραγματική συντήρησή του, κατά τους ακόλουθους κανόνες:

α) για το ορφανό αποθανόντος μισθωτού ή μη μισθωτού, ο οποίος είχε υπαχθεί στη νομοθεσία ενός μόνον κράτους μέλους, σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους αυτού·

β) για το ορφανό αποθανόντος μισθωτού ή μη μισθωτού ο οποίος είχε υπαχθεί στις νομοθεσίες πολλών κρατών μελών:

i) σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους στο έδαφος του οποίου κατοικεί το ορφανό, αν το δικαίωμα για μια από τις παροχές που αναφέρονται στην παράγραφο 1 γεννήθηκε κατά τη νομοθεσία του κράτους αυτού, αφού ληφθούν υπόψη, ενδεχομένως, οι διατάξεις του άρθρου 79, παράγραφος 1, στοιχείο α'·

ή

ii) στις υπόλοιπες περιπτώσεις σύμφωνα με εκείνη από τις νομοθεσίες των κρατών μελών αυτών στην οποία είχε υπαχθεί ο αποθανών επί περισσότερο χρόνο, αν το δικίωμα για μια από τις παροχές που αναφέρονται στην παράγραφο 1 γεννήθηκε δυνάμει της νομοθεσίας αυτής, αφού ληφθούν υπόψη, ενδεχομένως, οι διατάξεις του άρθρου 79, παράγραφος 1, στοιχείο α΄ αν δεν γεννάται δικαίωμα δυνάμει της νομοθεσίας αυτής, οι προϋποθέσεις γενέσεως του δικαιώματος εξετάζονται σε σχέση με τις νομοθεσίες των υπολοίπων ενδιαφερομένων κρατών μελών, κατά φθίνουσα σειρά της διάρκειας των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία των κρατών μελών αυτών.

Η νομοθεσία του κράτους μέλους που ισχύει για την καταβολή των παροχών που αναφέρονται στο άρθρο 77 υπέρ των τέκνων δικαιούχου συντάξεων εξακολουθεί εντούτοις να ισχύει μετά τον θάνατο του δικαιούχου αυτού για την καταβολή των παροχών στα ορφανά του.»

5 Το άρθρο 79 του κανονισμού, υπό τον τίτλο «Κοινές διατάξεις παροχών για συντηρούμενα τέκνα δικαιούχων συντάξεων και για ορφανά», προβλέπει τα εξής:

«1. Οι παροχές, υπό την έννοια των άρθρων 77 και 78, καταβάλλονται σύμφωνα με τη νομοθεσία που ορίζεται κατ' εφαρμογή των άρθρων αυτών από τον φορέα που είναι αρμόδιος για την εφαρμογή της νομοθεσίας αυτής και εις βάρος του, σαν να είχε υπαχθεί ο δικαιούχος των συντάξεων ή ο αποθανών αποκλειστικά στη νομοθεσία του αρμοδίου κράτους.

Πάντως:

α) αν η νομοθεσία αυτή προβλέπει ότι η κτήση, η διατήρηση ή η ανάκτηση του δικαιώματος παροχών εξαρτάται από τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως,

απασχολήσεως, μη μισθωτής δραστηριότητας ή κατοικίας, η διάρκεια αυτή καθορίζεται αφού ληφθούν υπόψη, εφόσον είναι ανάγκη, οι διατάξεις του άρθρου 45 ή του άρθρου 72, ανάλογα με την περίπτωση·

[...]».

## Η εθνική ρύθμιση

6 Στην Ισπανία, το Real Decreto Legislativo (βασιλικό νομοθετικό διάταγμα) 1/1994, της 20ής Ιουνίου 1994, περί γενικής ρυθμίσεως της κοινωνικής ασφαλίσεως (BOE 154, της 29ης Ιουνίου 1994), προβλέπει, υπέρ των εργαζομένων που υπάγονται σε ασφαλιστικό φορέα και των συνταξιούχων, την καταβολή επιδόματος για κάθε συντηρούμενο τέκνο ηλικίας κατώτερης των 18 ετών, υπό την προϋπόθεση να μην υπερβαίνει το εισόδημα του δικαιούχου ορισμένο ανώτατο όριο. Το ως άνω διάταγμα προβλέπει επίσης δικαίωμα λήψεως επιδόματος για τα τέκνα που έχουν ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 65 %, ανεξάρτητα από την ηλικία των τέκνων αυτών και χωρίς να προβλέπεται ανώτατο όριο εισοδήματος. Εντούτοις, στην περίπτωση ενηλίκου τέκνου με ειδικές ανάγκες, το εν λόγω επίδομα δεν χορηγείται αν το τέκνο λαμβάνει αυτοτελή παροχή χορηγούμενη βάσει του Ley 13/1982 de Integracíon de los Minusválidos (LISMI) (νόμου περί ενσωματώσεως των ατόμων με ειδικές ανάγκες), της 7ης Απριλίου 1982 (BOE 103, της 30ής Απριλίου 1982), ο δε ενδιαφερόμενος πρέπει να επιλέξει μεταξύ της μιας ή της άλλης παροχής.

7 Στη Γερμανία, το δικαίωμα λήψεως οικογενειακών επιδομάτων διέπεται από τον Bundeskindergeldgesetz (ομοσπονδιακό νόμο περί οικογενειακών επιδομάτων), ο οποίος έχει τροποποιηθεί πλειστάκις. Έως τις 31 Δεκεμβρίου 1995, το δικαίωμα λήψεως οικογενειακών επιδομάτων υφίστατο μέχρι τη συμπλήρωση του 16ου έτους της ηλικίας. Από 1ης Ιανουαρίου 1996, το ως άνω δικαίωμα υφίσταται μέχρι τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας. Το δικαίωμα λήψεως επιδόματος παρατείνεται, σε περίπτωση επαγγελματικής εκπαιδεύσεως, μέχρι τη συμπλήρωση του 27ου έτους της ηλικίας ή, σε περίπτωση ανεργίας, μέχρι τη συμπλήρωση του 21ου έτους της ηλικίας. Αντιθέτως, στην περίπτωση τέκνων με ειδικές ανάγκες, τα οποία αδυνατούν να αυτοσυντηρηθούν, δεν υφίσταται όριο ηλικίας. Έως τις 31 Δεκεμ-

βρίου 1995, το δικαίωμα λήψεως οικογενειακών επιδομάτων όσον αφορά μεν το πρώτο τέκνο δεν εξηρτάτο από το εισόδημα, όσον αφορά δε τα επόμενα τέκνα εξηρτάτο από το εισόδημα. Από 1ης Ιανουαρίου 1996, το εν λόγω δικαίωμα δεν εξαρτάται πλέον από το εισόδημα του δικαιούχου.

## Οι διαφορές της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

*Υποθέσεις Martínez Domínguez, Benítez Urbano και Mateos Cruz*

8 Οι Martínez Domínguez, Benítez Urbano και Mateos Cruz εργάστηκαν στη Γερμανία ως διακινούμενοι εργαζόμενοι. Έκαστος εξ αυτών λαμβάνει σύνταξη στην Ισπανία και σύνταξη στη Γερμανία.

9 Στη Γερμανία, οι Martínez Domínguez και Mateos Cruz λαμβάνουν συντάξεις αναπηρίας και ο Benítez Urbano λαμβάνει σύνταξη γήρατος. Ωστόσο, το δικαίωμα εκάστου για τη λήψη συντάξεως γεννήθηκε μόνον χάρη στη λήψη υπόψη των εισφορών που είχαν καταβάλει στην Ισπανία.

10 Το 1996 και το 1997, οι τρεις ενδιαφερόμενοι υπέβαλαν στον BAK αιτήσεις για τη λήψη οικογενειακού επιδόματος. Ο Martínez Domínguez ζήτησε τη λήψη οικογενειακού επιδόματος για τέκνο ηλικίας κατώτερης των 18 ετών, δεδομένου ότι ο αιτών αποκλείεται από τη λήψη τέτοιου επιδόματος στην Ισπανία λόγω υπερβάσεως του ανωτάτου ορίου εισοδήματος που προβλέπει το Real Decreto Legislativo 1/1994. Ο Benítez Urbano ζήτησε τη λήψη οικογενειακού επιδόματος για τέκνο με ειδικές ανάγκες ηλικίας μεγαλύτερης των 18 ετών και ο Mateos Cruz ζήτησε τη λήψη οικογενειακού επιδόματος για τρία τέκνα ηλικίας μεγαλύτερης των 18 ετών τα οποία παρακολουθούν προγράμματα επαγγελματικής εκπαιδεύσεως, τέκνα για τα οποία ελάμβανε οικογενειακές παροχές στην Ισπανία μέχρι το πέρας του τριμήνου κατά τη διάρκεια του οποίου έκαστο εξ αυτών συμπλήρωσε το 18ο έτος της ηλικίας.

11 Οι ως άνω αιτήσεις απορρίφθηκαν. Οι ενδιαφερόμενοι υπέβαλαν διοικητικές ενστάσεις κατά των απορριπτικών αποφάσεων. Οι διοικητικές αυτές ενστάσεις επίσης απορρίφθηκαν. Το 1997 και το 1998, οι ενδιαφερόμενοι προσέβαλαν ενώπιον του Sozialgericht Nürnberg τις αποφάσεις με τις οποίες απορρίφθηκαν οι διοικητικές ενστάσεις τους.

12 Ο BAK θεωρεί ότι, στην περίπτωση κατά την οποία δεν υφίσταται δικαίωμα συντάξεως βάσει μόνο της γερμανικής νομοθεσίας, το κράτος της κατοικίας είναι αποκλειστικώς αρμόδιο για τη χορήγηση των επίμαχων παροχών.

*Υπόθεση Calvo Fernández*

13 Η Calvo Fernández είναι χήρα Ισπανού υπηκόου αποθανόντος το 1985. Ο σύζυγός της είχε εργαστεί ως διακινούμενος εργαζόμενος στη Γερμανία, όπου είχε αποκτήσει δικαίωμα συντάξεως βάσει της συναφθείσας στις 4 Δεκεμβρίου 1973 μεταξύ της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και του Βασιλείου της Ισπανίας διμερούς συμβάσεως περί κοινωνικής ασφαλίσεως (BGBl. 1977 II, σ. 687), όπως τροποποιήθηκε με την πρόσθετη πράξη της 17ης Δεκεμβρίου 1975 (BGBl. 1977 II, σ. 722, στο εξής: διμερής σύμβαση). Ο ίδιος δεν είχε κανένα δικαίωμα για τη λήψη οικογενειακών παροχών στη Γερμανία.

14 Στην Ισπανία καταβάλλεται στα τρία τέκνα ηλικίας κατώτερης των 18 ετών τα οποία κατοικούν στην Ισπανία σύνταξη ορφανού από πατέρα. Στη Γερμανία καταβάλλεται επίσης σύνταξη ορφανού από πατέρα στα εν λόγω τέκνα βάσει της διμερούς συμβάσεως, ακόμη και μετά την 1η Ιανουαρίου 1986, ημερομηνία προσχωρήσεως του Βασιλείου της Ισπανίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, ενώ δεν υφίσταται δικαίωμα για τη λήψη τέτοιας συντάξεως κατ' εφαρμογήν μόνον της γερμανικής νομοθεσίας.

15 Το 1997 απορρίφθηκε αίτηση για τη λήψη οικογενειακού επιδόματος που υπέβαλε η Calvo Fernández στον BAK για δύο από τα τέκνα της που είχαν υπερβεί το 18ο έτος της ηλικίας και παρακολουθούσαν προγράμματα επαγγελματικής εκπαιδεύσεως. Η διοικητική ένσταση που υπέβαλε η Calvo Fernández κατά της ως άνω απορριπτικής αποφάσεως επίσης απορρίφθηκε. Η Calvo Fernández άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε η διοικητική ένστασή της ενώπιον του Sozialgericht Nürnberg.

16 Ο BAK επαναλαμβάνει τις ίδιες αντιρρήσεις που προέβαλε στις τρεις προηγούμενες υποθέσεις, προσθέτοντας πάντως ότι η κατάσταση της Calvo Fernández αντιστοιχεί στην περίπτωση που ήδη εξετάστηκε με την απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Μαΐου 1998, C-113/96, Gómez Rodríguez (Συλλογή 1998, σ. I-2461).

17 Το Sozialgericht Nürnberg, εκτιμώντας ότι για την επίλυση των εκκρεμών ενώπιόν του διαφορών απαιτείται ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 77, παράγραφος 2, στοιχείο β', σε συνδυασμό με το άρθρο 79, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, την έννοια ότι οικογενειακές παροχές για συντηρούμενα τέκνα συνταξιούχων, οι οποίοι δικαιούνται συντάξεως σε κράτος μέλος όχι μόνο βάσει των διατάξεων της νομοθεσίας αυτού του κράτους, αλλά και βάσει των συνδυασμένων διατάξεων του ευρωπαϊκού κοινωνικού δικαίου, πρέπει να καταβάλλονται ως πλήρη επιδόματα, στην περίπτωση που το δικαίωμα για τη λήψη συντάξεως σε κράτος διαφορετικό από εκείνο της κατοικίας υφίσταται για περιόδους, ή γεννάται από μιας χρονικής περιόδου, για τις οποίες το προβλεπόμενο στο κράτος κατοικίας δικαίωμα για τη λήψη οικογενειακών παροχών δεν υφίσταται πλέον, είτε λόγω υπερβάσεως ενός ορίου ηλικίας είτε λόγω υπερβάσεως ενός ορίου εισοδήματος είτε λόγω παραλείψεως υποβολής σχετικής αιτήσεως;

2) Έχει το άρθρο 78, παράγραφος 2, στοιχείο β', σε συνδυασμό με το άρθρο 79, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, την έννοια ότι οικογενειακές παροχές για ορφανά τέκνα αποθανόντος μισθωτού ή μη μισθωτού, υπαχθέντος στη νομοθεσία περισσοτέρων του ενός κρατών μελών, οσάκις τα εν λόγω τέκνα δεν έχουν δικαίωμα για τη λήψη συντάξεως ορφανών σε κράτος μέλος, στη νομοθεσία του οποίου είχε υπαχθεί ο ασφαλισμένος, ούτε βάσει μόνον της νομοθεσίας του κράτους μελους αυτού ούτε βάσει των συντονιστικών διατάξεων της ευρωπαϊκής κοινωνικής νομοθεσίας, πρέπει να καταβάλλονται ως πλήρη επιδόματα, στην περίπτωση κατά την οποία το δικαίωμα για τη λήψη συντάξεως ορφανών σε κράτος διαφορετικό από εκείνο της κατοικίας υφίσταται για περιόδους, ή γεννάται από μιας χρονικής περιόδου, για το οποίες το προβλεπόμενο στο κράτος κατοικίας δικαίωμα για τη λήψη παροχών δεν έχει γεννηθεί ή δεν υφίσταται πλέον, είτε λόγω υπερβάσεως ενός ορίου ηλικίας είτε λόγω υπερβάσεως ενός ορίου ηλικίας είτε λόγω υπερβάσεως ενός ορίου εισοδήματος είτε λόγω παραλείψεως υποβολής σχετικής αιτήσεως;»

18 Το αιτούν δικαστήριο τονίζει ότι το κοινό στοιχείο των τεσσάρων υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιόν του είναι ότι τα δικαιώματα για τη λήψη συντάξεως αναπηρίας ή γήρατος και τα δικαιώματα για τη λήψη συντάξεως ορφανού με επιβάρυνση του γερμανικού φορέα δεν γεννήθηκαν βάσει μόνον της γερμανικής νομοθεσίας.

**Επί των προδικαστικών ερωτημάτων**

19 Με τα δύο ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το εν λόγω δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν τα άρθρα 77, παράγραφος 2, στοιχείο β', και 78, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού, σε συνδυασμό με το άρθρο 79, παράγραφος 1, αυτού, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι ο αρμόδιος φορέας κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο της κατοικίας του δικαιούχου συντάξεως γήρατος ή αναπηρίας ή της κατοικίας των ορφανών αποθανόντος μισθωτού υποχρεούται να χορηγεί στους ενδιαφερομένους παροχές για συντηρούμενα τέκνα ή για ορφανά οσάκις δεν πληρούνται ή δεν πληρούνται πλέον οι προϋποθέσεις που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας για τη χορήγηση των παροχών αυτών και οσάκις το δικαίωμα του δικαιούχου της συντάξεως ή εκείνο των ορφανών του αποθανόντος μισθωτού δεν έχει γεννηθεί, στο

άλλο κράτος μέλος, βάσει μόνον της νομοθεσίας του κράτους μέλους αυτού. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν, παρά ταύτα, σε μια τέτοια περίπτωση, ο αρμόδιος φορέας κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο της κατοικίας μπορεί να υποχρεωθεί να χορηγήσει τις εν λόγω παροχές βάσει συμβάσεως κοινωνικής ασφαλίσεως συναφθείσας μεταξύ των δύο οικείων κρατών μελών και ενσωματωθείσας στο εθνικό τους δίκαιο πριν από την έναρξη ισχύος του κανονισμού.

20 Εκ προοιμίου, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο, με την απόφασή του της 27ης Φεβρουαρίου 1997, C-59/95, Bastos Moriana κ.λπ. (Συλλογή 1997, σ. I-1071), αποφάνθηκε ότι τα άρθρα 77, παράγραφος 2, στοιχείο β', σημείο i, και 78, παράγραφος 2, στοιχείο β', σημείο i, του κανονισμού έχουν την έννοια ότι ο αρμόδιος φορέας κράτους μέλους δεν υποχρεούται να χορηγεί στους δικαιούχους συντάξεως ή στα ορφανά που κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος συμπλήρωμα οικογενειακών παροχών στην περίπτωση που το ποσό των οικογενειακών παροχών που χορηγούνται από το κράτος μέλος κατοικίας υπολείπεται του ποσού των παροχών που προβλέπει η νομοθεσία του πρώτου κράτους μέλους, εφόσον το δικαίωμα του δικαιούχου συντάξεως ή του ορφανού δεν έχει κτηθεί αποκλειστικώς βάσει των περιόδων ασφαλίσεως που έχουν συμπληρωθεί σ' αυτό το κράτος.

21 Το Δικαστήριο διευκρίνισε, στη σκέψη 32 της προαναφερθείσας αποφάσεως Gómez Rodríguez, όσον αφορά το άρθρο 78, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού, ότι, όταν το χορηγούμενο εντός του κράτους κατοικίας δικαίωμα λήψεως των παροχών αποσβέστηκε λόγω της συμπληρώσεως του ανωτάτου ορίου ηλικίας, ο αρμόδιος ασφαλιστικός φορέας άλλου κράτους μέλους δεν υποχρεούται να χορηγεί παροχές στους ενδιαφερομένους, εκτός αν έχουν αποκτήσει το δικαίωμά τους με βάση μόνον τις συμπληρωθείσες στο κράτος αυτό περιόδους ασφαλίσεως.

22 Η κατά τα ανωτέρω ερμηνεία απέρρεε ήδη, όσον αφορά τα δύο άρθρα 77, παράγραφος 2, στοιχείο β', και 78, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού, από την προαναφερθείσα απόφαση Bastos Moriana κ.λπ., η οποία εκδόθηκε επί διαφορών σχετικών όχι μόνο με παροχές ποσών υψηλοτέρων από εκείνα που χορηγούνται εντός του κράτους κατοικίας, αλλά και με οικογενειακή παροχή χορηγούμενη, βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους υποβολής της αιτήσεως, για μεγαλύτερη περίοδο, ήτοι λόγω ορίου ηλικίας μεγαλύτερου από εκείνο που καθορίζει η νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Bastos Moriana

κ.λπ., σκέψη 5, και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η ως άνω απόφαση, σημεία 23 και 24). Επομένως, η έκφραση «συμπλήρωμα οικογενειακών παροχών» που χρησιμοποιείται στην προαναφερθείσα απόφαση Bastos Moriana κ.λπ. καλύπτει τόσο το ζήτημα της καταβολής της διαφοράς μεταξύ του ποσού των παροχών που καταβάλλονται στο κράτος μέλος κατοικίας και εκείνου των παροχών που χορηγούνται εντός άλλου κράτους μέλους όσο και το ζήτημα της πλήρους καταβολής μιας παροχής, εκ μέρους του αρμόδιου φορέα του κράτους μέλους υποβολής της αιτήσεως, πέραν του ορίου ηλικίας που καθορίζει η νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας.

23 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι οι κανόνες των άρθρων 77 και 78 του κανονισμού σκοπούν στον προσδιορισμό του κράτους μέλους του οποίου η νομοθεσία διέπει τη χορήγηση των παροχών για τα συντηρούμενα τέκνα δικαιούχου συντάξεως και για τα ορφανά, οπότε οι παροχές χορηγούνται, κατ' αρχήν, σύμφωνα με τη νομοθεσία αυτού μόνον του κράτους μέλους (απόφαση Bastos Moriana κ.λπ., προαναφερθείσα, σκέψη 15), σύμφωνα με την προβλεπόμενη στο άρθρο 13, παράγραφος 1, του κανονισμού αρχή του ενιαίου της εφαρμοστέας νομοθεσίας.

24 Κατά πάγια νομολογία, τα κράτη μέλη παραμένουν τα μόνα αρμόδια να προσδιορίσουν το ύψος των παροχών που χορηγούν καθώς και τη διάρκειά τους (απόφαση Gómez Rodríguez, προαναφερθείσα, σκέψη 28).

25 Κατά συνέπεια, οσάκις, στις περιπτώσεις τις οποίες αφορούν τα άρθρα 77, παράγραφος 2, στοιχείο β', σημείο i, και 78, παράγραφος 2, στοιχείο β', σημείο i, του κανονισμού, δεν πληρούται ή δεν πληρούται πλέον μία από τις προϋποθέσεις που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας για τη χορήγηση της παροχής, όπως, παραδείγματος χάρη, στις υποθέσεις της κύριας δίκης, η προϋπόθεση περί ανωτάτου ορίου εισοδήματος, περί επιλογής της σχετικής παροχής ή περί ορίου ηλικίας των οικείων τέκνων, ο αιτών την παροχή δεν δύναται να επικαλεστεί το κριτήριο συνδέσεως που προβλέπεται στα άρθρα 77, παράγραφος 2, στοιχείο β', σημείο ii, και 78, παράγραφος 2, στοιχείο β', σημείο ii, του κανονισμού έναντι του αρμόδιου φορέα άλλου κράτους μέλους, εκτός αν, σύμφωνα με τις προαναφερθείσες αποφάσεις Bastos Moriana κ.λπ. και Gómez Rodríguez, το δικαίωμά του για λήψη

συντάξεως ή το δικαίωμα του ορφανού του αποθανόντος μισθωτού γεννηθεί βάσει μόνον της νομοθεσίας του κράτους αυτού. Συναφώς, έχει σημασία να διευκρινιστεί ότι η εκτίμηση της εν λόγω προϋποθέσεως, που αποτελεί ζήτημα του εσωτερικού δικαίου, εμπίπτει στην αρμοδιότητα του εθνικού δικαστηρίου.

26 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, στην τέταρτη υπόθεση της κύριας δίκης, τα δικαιώματα των ορφανών του αποθανόντος μισθωτού για λήψη συντάξεως ορφανών γεννήθηκαν στη Γερμανία, πριν από την 1η Ιανουαρίου 1986, όχι βάσει μόνον της γερμανικής νομοθεσίας, αλλά, όπως και τα δικαιώματα του ίδιου του μισθωτού πριν από τον θάνατό του, βάσει της διμερούς συμβάσεως. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέσχε η Γερμανική Κυβέρνηση σε απάντηση γραπτής ερωτήσεως του Δικαστηρίου, μετά την προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και μετά την έναρξη ισχύος του κανονισμού συνεχίστηκε η καταβολή των εν λόγω συντάξεων ορφανών, για τον λόγο ότι οι βάσει της διμερούς συμβάσεως χορηγούμενες παροχές ήσαν ευνοϊκότερες από τις προβλεπόμενες από τον εν λόγω κανονισμό παροχές.

27 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο του 6, ο κανονισμός αντικαθιστά, στο πλαίσιο του προσωπικού καθώς και του καθ' ύλην πεδίου εφαρμογής του και υπό την επιφύλαξη ορισμένων διατάξεων, οποιαδήποτε σύμβαση κοινωνικής ασφαλίσεως που συνδέει δύο ή περισσότερα κράτη μέλη.

28 Στην τέταρτη υπόθεση της κύριας δίκης, τα δικαιώματα για λήψη συντάξεως ορφανών διατηρήθηκαν ως εκ τούτου στη Γερμανία κατ' εφαρμογήν της αρχής που διατυπώνεται στη σκέψη 29 της αποφάσεως της 7ης Φεβρουαρίου 1991, C-227/89, Rönfeldt (Συλλογή 1991, σ. I-323), και στις σκέψεις 38 έως 45 της προαναφερθείσας αποφάσεως Gómez Rodríguez, σύμφωνα με την οποία δικαίωμα για λήψη ευνοϊκότερης παροχής το οποίο αντλείται από σύμβαση κοινωνικής ασφαλίσεως δεν δύναται να απολεσθεί λόγω της θέσεως σε ισχύ του κανονισμού.

29 Υπό τις συνθήκες αυτές, ο ενδιαφερόμενος υπήκοος πράγματι διαθέτει ένα κεκτημένο δικαίωμα για την εξακολούθηση της εφαρμογής της εν λόγω συμβάσεως και μετά την έναρξη της ισχύος του ως άνω κανονισμού (βλ. απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 2002, C-277/99, Kaske, Συλλογή 2002, σ. I-1261, σκέψη 26).

30 Με άλλες λέξεις, εάν, βάσει ενός κοινωνικοασφαλιστικού πλεονεκτήματος, ο υπήκοος κράτους μέλους μπορεί να αντλήσει οφέλη από προγενέστερη σύμβαση μεταξύ δύο κρατών μελών και εάν η σύμβαση αυτή τον ευνοεί περισσότερο από έναν κοινοτικό κανονισμό, ο οποίος άρχισε να εφαρμόζεται σε αυτόν μεταγενεστέρως, το δικαίωμα που αυτός αντλεί από την εν λόγω σύμβαση είναι οριστικώς κεκτημένο. Κατά συνέπεια, όσον αφορά συγκεκριμένη παροχή, δεδομένου ότι οι περίοδοι ασφαλίσεως ή απασχολήσεως που συνιστούν τη βάση των δικαιωμάτων του ενδιαφερομένου συμπληρώθηκαν, τουλάχιστον εν μέρει, σε χρόνο κατά τον οποίο ίσχυε μόνο μία διμερής σύμβαση, η συνολική κατάσταση του ενδιαφερομένου πρέπει να εκτιμηθεί βάσει των διατάξεων της συμβάσεως αυτής εφόσον τον ευνοεί (προαναφερθείσα απόφαση Kaske, σκέψεις 31 και 32).

31 Απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει αν ο ενδιαφερόμενος αντλεί όντως από σύμβαση κοινωνικής ασφαλίσεως ένα κεκτημένο δικαίωμα για τη λήψη ευνοϊκότερης παροχής. Σε καταφατική περίπτωση, το δικαίωμα αυτό πρέπει να εξομοιωθεί προς δικαίωμα για τη λήψη παροχής το οποίο γεννήθηκε βάσει μόνο της εθνικής νομοθεσμίας του κράτους μέλους στο οποίο υποβλήθηκε η σχετική αίτηση, όπως προκύπτει από τη σκέψη 27 της προαναφερθείσας αποφάσεως Rönfeldt.

32 Συνεπώς, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 77, παράγραφος 2, στοιχείο β', και 78, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού, σε συνδυασμό με το άρθρο 79, παράγραφος 1, αυτού, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι ο αρμόδιος φορέας κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο της κατοικίας του δικαιούχου συντάξεως γήρατος ή αναπηρίας ή της κατοικίας των ορφανών αποθανόντος μισθωτού δεν υποχρεούται να χορηγεί στους ενδιαφερομένους παροχές για συντηρούμενα τέκνα ή για ορφανά οσάκις δεν πληρούνται ή δεν πληρούνται πλέον οι προϋποθέσεις που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας για τη χορήγηση των παροχών αυτών και οσάκις το δικαίωμα του δικαιούχου της συντάξεως ή εκείνο των ορφανών του αποθανόντος μισθωτού δεν έχει γεννηθεί, στο άλλο κράτος μέλος, βάσει μόνον της νομοθεσίας του κράτους μέλους αυτού. Ωστόσο, σε μια τέτοια περίπτωση, ο αρμόδιος φορέας κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο της κατοικίας μπορεί να υποχρεωθεί να χορηγήσει τις εν λόγω παροχές βάσει συμβάσεως κοινωνικής ασφαλίσεως συναφθείσας μεταξύ των δύο οικείων κρατών μελών και ενσωματωθείσας στο εθνικό τους δίκαιο πριν από την έναρξη ισχύος του κανονισμού, οσάκις οι ενδιαφερόμενοι έχουν κεκτημένο δικαίωμα για την εξακολούθηση της εφαρμογής της εν λόγω συμβάσεως και μετά την έναρξη ισχύος του κανονισμού αυτού.

**Επί των δικαστικών εξόδων**

33 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική και η Ισπανική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 22ας Νοεμβρίου 1999 το Sozialgericht Nürnberg, αποφαίνεται:

**Τα άρθρα 77, παράγραφος 2, στοιχείο β', και 78, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983, σε συνδυασμό με το άρθρο 79, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι ο αρμόδιος φορέας κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο της κατοικίας του δικαιούχου συντάξεως γήρατος ή αναπηρίας ή της κατοικίας των ορφανών αποθανόντος**

**μισθωτού δεν υποχρεούται να χορηγεί στους ενδιαφερομένους παροχές για συντηρούμενα τέκνα ή για ορφανά οσάκις δεν πληρούνται ή δεν πληρούνται πλέον οι προϋποθέσεις που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας για τη χορήγηση των παροχών αυτών και οσάκις το δικαίωμα του δικαιούχου της συντάξεως ή εκείνο των ορφανών του αποθανόντος μισθωτού δεν έχει γεννηθεί, στο άλλο κράτος μέλος, βάσει μόνον της νομοθεσίας του κράτους μέλους αυτού. Ωστόσο, σε μια τέτοια περίπτωση, ο αρμόδιος φορέας κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο της κατοικίας μπορεί να υποχρεωθεί να χορηγήσει τις εν λόγω παροχές βάσει συμβάσεως κοινωνικής ασφαλίσεως συναφθείσας μεταξύ των δύο οικείων κρατών μελών και ενσωματωθείσας στο εθνικό τους δίκαιο πριν από την έναρξη ισχύος του κανονισμού, οσάκις οι ενδιαφερόμενοι έχουν κεκτημένο δικαίωμα για την εξακολούθηση της εφαρμογής της εν λόγω συμβάσεως και μετά την έναρξη ισχύος του κανονισμού αυτού.**

Macken Gulmann Schintgen

Σκουρής Cunha Rodrigues

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 24 Σεπτεμβρίου 2002.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Η Πρόεδρος του έκτου τμήματος

F. Macken